

La paella de Miguel Delibes

Ricart García Moya

Casi tot sobre Miguel Delibes s'ha aprofitat pera escriurer tesis. Asoles mos queden sinse esmunyir uns poquets asunts fum de bocha baix sa taravaca vital. L'atre día, badallant y en son, em vaig deixar cáurer per terres ahon Delibes, els fins de semana, filosóficament cuinava paelles en nyenya y tot, com si fora mon tío llauraor que, en companyia de tallarrosos y parotets, les fea junt al seu camp de creílles y sebes.

No n'hiavía ningú en son jagant caseriu-palau de Sedano, pero la vehina Cristina, en molta cordialitat y sinse tindre porega a la meua facha de terroriste blaver, estigué charrant en mi de lo bo que era el génit lliterari de Valladolid. Esta sinyora compartix un gran espay o pati ajardinat en la grapallá de fills y nets del noveliste que, al ser més d'una trentena, fan el mardanot entre sangrantanes, aserps, pardalets, gats, gosos y rates. Fa molt poc estigueren chiquets y machongos trencant la serenitat d'este paraís, ple d'abres y fils d'aigua d'una purea que'm que'n fa les dents llarcs. Aquell matí no quedava ningú d'ells. Tots s'havía anat per la mort, em digueren, d'un gendre del escritor. En gentilea, Cristina me dugué, raere d'atravesar atra propietat seua (que també usava Delibes), a la covarcheta que pareixía del Nort europeu. Allí naixqueren o s'eixmerilaren molts dels personats que aumpliren les histories que mos deleitaren, desde'l faba d'Azarías a la "Señora de rojo", recort etern a sa dona, Ángeles de Castro, delicá bellea castellana que faltá als 48 anys y deixa ferit de permanent changlot y tristeza al lliterat.

El temps ha donat drapá a l'art culinari del noveliste. Parle en una de les netes y, lo mateix que Cristina, no s'anrecorda¹ en detall de cóm fea l'arrós son yayo; aixina que asoles tenim ductes y gábules. El cult Delibes era amant de la naturalea, d'eixos amants en rarea y perill, perquè agarrava escopeta y anava pegant trons a cuansevol animalet que botara entre cudols, matapuses, romers, forments, anouers y archilagues cambrones; per lo que podem supóndrer que'l conill o pollastre sería el component més paregut a les fetes per mosatros, els valencians. Pot ser que ficara clóchines, pero en Sedano no tenen peixcatería, ¿ficaría garrofó, bachoqueta, tabella, safrá, nyora picaeta, carchofetes, caragols...?

¡La Maredeueta y Sent Roro m'amparen, quína soletat! Eixa porta auberta, ahon estava nostre Delibes, la trobí tancá. Dins no quedava ni u entre'ls sillars del sigle XVIII. Ningú n'hiavía raere dels cristals de les finestres; ni sixquera l'espírit d'Azarías esbramant per la "milana bonita". El bancalet de pedra ahon es sentava junt als nets estava buit. Asoles l'amabilitat de Cristina, la vehina, m'espentá la melancolía que poc a poc m'aufegava dasta'l copró (es un dir, clar).

Pareix que estiga baix moreres, chops o baladres en les afores d'Alboraya, Aixátiva o Muchamel; pero Miguel Delibes, fa 50 anys, cuinava paelles rodat d'una naturalea verginal y prou llunt del Micalet.

1 Anrecordarse –aglutinació de partícula pronominal *an* (ant. *en*) y verp *recordar*: “¿t'anrecordes quant en l'horta...?” (Merelo, J.: ¡Un talent de carabasa!, 1910, p.11)

¡Che, en temps del COVID y calamitats pestíferes com la Fallera Cantimplora o el Monyicot municipal de Valencia, n'hia que tindre fortalea y no cáurer en fluxos escorrufaments que mos entarquimen el trellat!. Aixina que, raere d'un colpet en *El Molino*, passant baix cama cavilaments, morrondangues y moixigangues, agarrí cochet dasta aplegar a la impresionant y sorprenent Pirámide de Mussolini² que, poc a poc, están desfent els progresistes de 'deixam un sou y pórtamelo a casa'. Seguixc fent camí y aplegue rápit al llogaret de Soncillo, ahon m'empapusen en una cafisá de cosetes bones y, pera unflar més la panxa y buidar l'enteniment, una platerá de sigrons ahon suren pentolets de choriso, cansalá en cona, botifarra d'arros y sanc (diferent, encá que no millor, a la nostra de sanc y seba). M'apone en maquensia a la eixida de la fonda, empiponat per algo que diuen Rioja (yo, sinse voler oféndrer, crec que's dut de Font de la Figuera). En estat de sepia³, mig ensomiant, torne a Delibes y al seu espay áulic de Sedano, perque l'edifici y tot lo que'l rodava era digne d'un vert borbó del sigle XVIII, encá que'l prosiste ha guanyat els dinés per mig del sacrifici y treballant la ploma dasta sa mort. No era un mantusá d'eixos que viuen cama en alt y la ma auberta, sinos tot lo contrari.

M'agrà vórer a Delibes, prop a la vellea, ensevismat en el ballar del caldo bollint, preocupat per les moscardes y de que no's socarrara l'arrós o li quedara caldós. Lo evident es que may cremaría nyenya de garrofera o taroncher⁴, perque'n eixe puesto no n'hia. La sencillea era natural en ell, además de que fugía de coentors y glories mundanes. L'home, nugat als seus trencacaps lliteraris, no enredrava ni fea baixees gastronómiques y, per tant, parlava en naturalitat de la paella valenciana, no castellana. May vullgué furtarnos l'orige, com fan en descarería nostres fartons vehins del Nort —sempre en robellat⁵ gavinet esmolat en els morros y gafautant baix el paraigües del victimisme ploramiques—, que presumixen de "Paella Catalana", y aixina la oferixen en restaurants de Barcelona, com "l'Almirall". Catalunya mos furtá y mos furta, pero no heu va fer may Delibes, eixemplar humá que guardava dasta'ls nyitols la honradea com a lley de comportament. Al contrari de tota la femera d'embrutapapers colaboracionistes dels mijos catalanistes —com els diaris Levante e Información, o la riuá de pastranots de l'academia de catalá À Punt—, Delibes es mantingué honest a lo llarc de tota sa vida, sinse fer cámbits ideològics per un plat de cucaes lletilles d'or.

M'agradaría haver fet un estudi més fondo sobre l'orige de s'afició a les paelles, pero tampoc anava a donar la llanda als parents del noveliste. Per cert, si a algú sisinyoret se li torna el cabell vert per el lléxic o morfosintaxis de nostre valenciá modern, que prenga cáira, un got de tila y aguaite cuan puga el DHIVAM, OTONY 2020. El tenen a totes hores y debaes en Internet.

2 García Moya, R.: La Pirámide de Mussolini.

3 Un poquet bufat: "la muller... al vórelo en estat de sepia, li diu..." (El Tío Cuc, Alacant, 09/ 02/ 1935, p.1)

4 La morfología en -ch- valenciana d'este sust. te sigles d'us en prosa y vers: "del Molí dels Taronchers" (BUV. Ms. Ayerdi: Noticias de Valencia, 1677); "les de taroncher" (López, Tomás: Academia, 1685, p. 25); "taroncher: naranjo" (Bib. Serrano Morales, ms. 6549, Diccionari valenciá, 1825)...

5 El valenciá modern adoptá grafies etimològiques en -b-, del lletí *robigo*, rechasant vulgarismes en -v: "robell de ferro: orín, herrumbe" (Ros: Dicc. 1764, p.203)